

DO MANŽELSTVA NEVSTUPUJTE V ŠTÁDIU ZAMILOVANOSTI

S Dr. René Balákom, PhD., morálnym teológom, bioetikom, vysokoškolským pedagógom z Filozofickej fakulty Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave pokračujeme v sérii rozhovorov o viacerých páľčivých témach týkajúcich sa rodiny, ktoré trápia našu spoločnosť. Minule sme sa podrobnejšie rozprávali najmä o sexuálnej výchove, o tom, že primárne práva v tejto oblasti majú patriť rodine. Dnes v tejto téme pokračujeme a zameriame sa na manželstvo.

Pán doktor, v minulom rozhovore ste položili vážne otázky, keď ste sa pýtali: „Ako sa dnešný človek teoreticky, prakticky či osobnostne pripravil na to, aby bol dobrým manželom a otcom? Dobrou manželkou a matkou? Čo pre to ľudia robia v dnešnej dobe a ešte lepšie, čo sú ochotní pre to urobiť vo svojom vlastnom živote? Čo robí spoločnosť v rámci vzdelávacieho systému, aby boli mladí ľudia adekvátne pripravení na najdôležitejší krok vo svojom živote?“ To všetko sú dôležité otázky, ktoré sa zrejme ľahšie riešia, keď sa mladý človek môže oprieť o rodinu, o ten pozitívny pekný príklad zo strany svojich rodičov. Ak to ale chýba, tak to musí byť pre dozrievajúceho človeka, ktorý sa má pripraviť na vstup do manželstva, zrejme dosť zložitý.

V minulej časti nášho rozhovoru som poukázal najmä na teoretickú, vzdelanostnú a osobnostnú potrebu prípravy na manželstvo a rodičovstvo. Nepoukázal som na životnú skúsenosť mladých ľudí z rodiny, ktorá nie je len pozitívna, ale niekedy býva žiaľ aj negatívna. A to je tragickou realitou našej epochy, v ktorej sa nezanedbateľný počet manželstiev a rodín rozpadá z mnohých príčin. Nemalá časť detí a mladých ľudí pochádza z rozvrátených manželstiev, čiže z rodín, kde je krutou realitou domáce násilie rôzneho druhu. Ako

to týchto mladých ľudí negatívne ovplyvní? Možno až tak, že môžu stratiť odvahu vstúpiť do manželstva a založiť si vlastnú rodinu. Ba dokonca môžu byť v dôsledku tejto negatívnej skúsenosti tak zranení, že sú neschopní trvalého vzťahu a potom neraz v oblasti sexuality žijú nemorálnym spôsobom života, kde nezodpovedne nadväzujú veľké množstvo sexuálnych vzťahov, ktoré sa rozpadávajú po niekoľkých týždňoch či mesiacoch.

Vaše slová potvrdzujú aj samotné obete sexuálneho zneužívania v rodine. Jedna z nich, ktorú v detstve sexuálne zneužíval biologický otec, nedávno verejne v diskusii s odborníčkou doznela, že vychovala svoju dcéru v negatívnom vzťahu k mužom. Odovzdala jej svoju neliečenú traumatickú skúsenosť z vlastného detstva. Priznala, že zaťažila svoju dcéru tým, že nie je ako matka schopná normálneho partnerského života s mužom. Pýtala sa odborníčky, či má ešte zmysel, aby si aj po takom dlhom čase mlčania o tom s dcérou otvorene pohovorila a priznala sa jej, že bola obeťou sexuálneho zneužívania vlastným otcom. Odborníčka jej jednoznačne povedala, že to má význam riešiť a priznať aj po toľkých rokoch.

Práve preto, že v rodinách niekedy nastávajú aj takéto negatívne javy, som za to, aby

sexuálna výchova na školách bola, ale aby nebola ideologická, ale pravdivá v duchu úcty voči mužovi a žene, aby bola prorodinná. Lebo za sexuálnu výchovu nepovažujem ideologickú indoktrináciu malých detí či mládeže zvrátenými konceptmi sexuality, ktoré po fyzickej, biologickej, psychosomatickej, ako aj duchovnej stránke odporujú prirodzenej rozdielnosti a komplementarite pohlaví. Tým, že budeme učiť už malé deti nespoľahlivým a niekedy až zdraviu škodlivým technikám, ako zabrániť tehotenstvu, ako realizovať tzv. bezpečný sex bez následkov (ktorý neexistuje v tom zmysle, ako sa ideologicky prezentuje) alebo navádzať mladých ľudí na egoistické a konzumné vnímanie daru sexuality, kde absentuje úcta k sebe a k druhému človeku, tým dosiahneme len morálnu a duchovnú dekonštrukciu osoby dieťaťa či mladého človeka.

V západnej Európe a najmä v Amerike bol tento sociálny a vzdelávací experiment zrealizovaný už pred niekoľkými rokmi alebo desaťročiami a vidíme negatívne dôsledky toho, že sa mladí ľudia cielene (aj keď to tak navonok nevyzerá) vychovávajú k egoistickému a ku konzumnému nezodpovednému správaniu v oblasti sexuality a k instrumentalizácii ľudskej osoby. A následne sú neschopní trvalého interpersonálneho vzťahu, ba dokonca sú presvedčení, že verný a výlučný vzťah lásky medzi mužom a ženou je z princípu nemožný, lebo vraj zotročuje človeka a oberá ho individuálnu slobodu. Sú neschopní pravdivo rozlišovať medzi ľuďmi, ktorí sú vhodní na trvalý partnerský vzťah obetavej manželskej lásky, nevedia si nájsť nikoho, s kým by natrvalo spojili svoj život, a tak našli zmysel svojho života v darovaní sa pre dobro milovanej osoby. Negatívnym výsledkom je, že títo ľudia

sú potom jednoducho existenciálne nešťastní, lebo nakoniec reálne zostanú sami (hoci sú občas a na určitý čas s niekým) a nemajú pre čo žiť.

Nenahraditeľná hodnota etického postojania čistoty a vernosti je dnes už zosmiešňovaná až degradovaná takým spôsobom, že mladých ľudí, ktorí žijú čistým a verným spôsobom, často spoločnosť považuje za bigotných, chorých a nenormálnych fundamentalistov, ktorí zaspali dobu a zostali v stredoveku. Ale práve táto čistota a vernosť umožňuje človeku vykonať v manželstve akt exkluzívneho a výlučného sebadarovania, pričom to má jednoznačne pozitívny efekt na trvalosť a pevnosť vzťahu manželskej lásky. Toto by malo byť cieľom sexuálnej výchovy – malo by ísť práve o výchovu k čistote a k vernosti, k sebaovládaniu a k úcte a k rešpektovaniu osobnej dôstojnosti toho, koho milujem. Myslím si, že to je nesmierne dôležité práve u žien, aby si prostredníctvom takejto výchovy uvedomili vlastnú dôstojnosť – hodnotu ženy, ktorá sa nedá vyjadriť ničím a v žiadnych jednotkách. Keď sa pozrieme na našu civilizáciu, tak vidíme, že dnes sa často zo žien a mladých dievčat stal tovar, ktorý slúži na reklamu, obchod (náhradné materstvo), a to až do takých extrémov, ako sú pornografia a prostitúcia. Pýtam sa: kde sú všetky tie feministicky zmysľajúce aktivistky za emancipáciu a kde sú odborníčky presadzujúce neobmedzenú slobodu žien (aj v kontexte fiktívneho práva na potrat), že im nevaďí evidentná degradácia dôstojnosti ženy na úroveň veci a tovaru, kde skoro už žiaden tovar nepredáte bez toho, aby ste nezneužili krásu ženy?

Z vašich slov vlastne vyplýva, že to, čo sa dnes označuje ako sexuálna výchova, by malo byť v podstate výchovou k manželstvu, rodičovstvu, k našej zodpovednosti.

Som presvedčený, že mladí ľudia by sa mali zodpovedne pripravovať na manželstvo a rodičovstvo v duchu rešpektu voči ľudskej dôstojnosti ženy a muža. Za nesmierne dôležitý považujem práve postoj duchovnej (čistého zmysľania) a mravnej čistoty vo vzťahu lásky medzi mužom a ženou. V etape zamilovanosti je všetko také krásne, až je to „ružové“ a zamilovaní ľudia niekedy nevnímajú pravdivo ani seba, ani milovanú osobu. Niekedy dokonca ženy (ale nielen ženy) podľahnú ilúzii, že aj tie chyby, ktoré vidia na tom druhom (milovanom človekovi), sú vlastne mylne považované za pozitíva. A to je práve to chýbajúce, ale potrebné postupné dozrievanie v sexualite, ale i vo vzťahu lásky medzi mužom a ženou.

Jestvujú tri základné roviny sexuality: fyzická, psycho-emocionálna a duchovná rovina, ktorá je najdôležitejšia. Fyzická rovina – inými slovami – genitálna, to je rovina fyzických daností a zážitkov, z ktorých na základe prirodzeného komplementárneho doplnenia roz-

„Celá sexuálna výchova spočíva vlastne vo výchove k úcte k sebe a k druhej osobe opačného pohlavia, a teda aj k manželstvu a rodičovstvu.“

dielnych pohlaví muža a ženy, obaja manželia čerpajú a zároveň sa vzájomne obohacujú. Psycho-emocionálna rovina zasahuje už do sfér emócií, vášní a citov, a práve v tejto psycho-emocionálnej rovine si musíme uvedomiť, že aj v oblasti sexuality sú určité vývinové štádiá zrelosti. Štádium fyzického výberu partnera, keď sa prioritne hodnotí najmä vonkajší vzhľad, je len počiatočným štádiom dozrievania, lebo ďalej nasleduje štádium typologického výberu. Tu sa muž a žena prítahujú na základe určitých charakteristických črt, ktoré sú vlastné len určitej skupine ľudí a posledné tretie štádium je už skutočným výberom (zodpovednou voľbou), kde je človek psycho-emocionálne zrelý a zodpovedný, lebo dokáže ovládať city, emócie a vášne. Posledná rovina sexuality je duchovná, v ktorej si človek naplno uvedomuje vlastnú ľudskú dôstojnosť, ako aj dôstojnosť druhej ľudskej osoby opačného pohlavia, a je schopný prijať toho milovaného človeka ako dar a sám je schopný sebadarovania vo všetkých sférach ľudskej existencie. V duchovnej rovine je zrelý človek schopný nielen osobného daru a prijatia tohto daru, ale aj osobnej obety pre milovanú osobu opačného pohlavia. Tu jednoducho milujeme človeka nie preto, ako vyzerá alebo preto, aký je, ale najmä pre pravdivé dobro milovaného človeka, ktoré mu obetavo pomáhame dosiahnuť. Uvedomujeme si dôstojnosť milovanej osoby, jej vznešenosť a veľkosť krásy ľudského ducha muža a ženy. Duchovná rovina sexuality je najdôležitejšia, lebo je fundamentom pre ostatné, keďže len ona má skutočne ľudský a trvalý charakter. V etape zamilovanosti by mladí ľudia nemali robiť závažné životné rozhodnutia.

Vlastne v tomto spočíva celá sexuálna výchova: vo výchove k úcte k sebe a k druhej osobe opačného pohlavia, a teda aj k manželstvu a rodičovstvu. Nemôžete považovať lásku iba za cit, vášň, emóciu alebo dokonca za momentálnu náladu, ktorá vás zajtra prejde ako bolesti

hlavy. Láska síce má svoj emocionálny rozmer a je aj citom a vášňou, ale to je len časť pravdy o ľudskej láske medzi mužom a ženou. Láska je prioritne slobodné, zodpovedné, rozumové a vôľové rozhodnutie, hoci to neznie veľmi romanticky. Ak budete toho druhého milovať len preto, ako vyzerá (len fyzický výber), či preto, že sa s ním dobre cítite (len psycho-emocionálny typologický výber) alebo preto, čo vlastní (túžba po veciach), veľmi rýchlo, doslova z hodiny na hodinu, môže nastať situácia, keď môže milovaná osoba vyzeráť zle až odpudivo (choroba či nehoda) alebo keď sa s ním nebudete cítiť až tak dobre (vzhľadom na jeho dlhodobé emocionálne rozpoloženie), keď ten človek bude potrebovať pomoc a budete sa musieť o neho starať... Čo budete na milovanej osobe potom milovať, ak jej fyzická krása pominie alebo keď psycho-emocionálne vášne vychladnú či keď sa ocitne v sociálno-ekonomickej kríze? Čo budete milovať, ak bude milovaná osoba v takom emocionálnom rozpoložení, že bude zlostná, smutná, v depresii alebo bude v takom stave utrpenia, že sa s ňou nebude dať komunikovať? Čo budete potom milovať na druhom človeku? Nuž, nič už nezostalo z toho, čo ste „milovali“. Tak toho človeka opustíte a nájdete si náhradu? Toto nie je láska, to je egoizmus. Manželská láska je obetavá, čiže taká, ktorá sa zjavuje najmä v ťažkých chvíľach života.

Odpovedať si na tieto otázky, vôbec si ich položiť a uvedomiť, to chce hodne trpezlivého a pravdivého uváženia.

V láske musí byť prítomné racionálne a vôľové rozhodnutie. Práve tá duchovná rovina, ktorá toto obsahuje, je slobodným a zodpovedným rozhodnutím pre dobro druhého človeka. Lebo skutočná láska vidí človeka v duchu pravdy. Ak ste zamilovaní a vtedy sa vezmete, nevidíte toho druhého človeka v duchu pravdy, lebo si ho idealizujete a ešte aj seba ukazujete takého, aký v skutočnosti nie ste. Je prirodzenou ľudskou vlastnosťou, že keď je mladý pár zamilovaný, tak každý z tejto dvojice (chlapec aj dievča) chce pred tým druhým vyzeráť čo najlepšie. Niekedy však poskytujú o sebe tomu druhému falošný obraz, ktorý môže byť veľmi ďaleko od pravdy.

Čiže ten druhý človek miluje na vás to, čo nie je pravdivé, lebo jednoducho chcete vyzerat dobre, príťažlivo, pozorne, galantne a čo najlepšie, čiže zamilovaní by urobili pre svojho milého a milú všetko na svete. Ale zamilovanosť je stav, po ktorom musí prísť skutočná láska. A tá príde len vtedy, keď vidíte jeden druhého pravdivo. Vtedy sa treba rozhodnúť. Lebo zamilované dievča, aj keď vidí, že chlapec je napríklad násilnícky alebo nadmerne pije alebo je prelietavý a nestály, tak si stále naivne myslí, že sa po svadbe kvôli nej zmení. Najmä dievčatám na svojich prednáškach k manželstvu a rodičovstvu hovorím, že sa na tejto Zemi v celej histórii ľudstva ešte nenarodil muž, ktorý by sa zmenil kvôli žene. Nenarodil sa taký muž, a to vám hovorím ako muž.

To neznie pre ženy veľmi nádejne...

Nikdy neexistoval muž, ktorý sa zmenil kvôli žene, lebo muž môže síce dostať impulz od ženy, ale rozhodnúť sa musí sám a slobodne, bez nátlaku od milovanej osoby. V konečnom dôsledku sa muž zmení len kvôli sebe samému, ale to je na veľmi dlhú debatu a vysvetľovanie. Ženy v manželstve občas majú tendenciu prerábať manžela podľa svojich predstáv, čo však nevedie k úspechu, ale ku zbytočnému konfliktu.

Myslíte, že naopak to platí? Ženy sú schopné zmeny kvôli mužovi?

To sa neodvažujem tvrdiť, ale platí jedno: človek nemá meniť druhého, ale seba samého, lebo reálne iba seba samého môže zmeniť. Niektorí ľudia síce dokážu hrať divadlo dosť dlhú dobu, ale vždy vo vnútri zostanú rovnakí a pravda sa časom ukáže, a to najmä v ťažkostiach. Mladých ľudí upozorňujem, aby si nerobili ilúzie na základe seriálov, filmov a správ v médiách. To je virtuálna realita, ktorá nemá nič spoločné s reálnym životom. Ide mi o to, povedať ľuďom, aké je dôležité to rozhodnutie (vstup do manželstva), to vybratie si – ten akt voľby, keďže v tejto voľbe ide o osoby a nie o veci, ide o dobro muža a ženy, o zmysel a cieľ ich života. Toto najdôležitejšie rozhodnutie by prirodzene malo mať celoživotný charakter, práve z dôvodu, že manželia sa stávajú spoločným „my“

„Manželská láska je obetavá, čiže taká, ktorá sa zjavuje najmä v ťažkých chvíľach života.“

a zdieľajú medzi sebou všetko, je to špeciálna forma priateľstva, ktorá zasahuje všetky roviny ľudskej existencie. Manželstvo nemožno chápať ako inštitúciu alebo zmluvu, ktorá má dočasný charakter, lebo sám človek nie je dočasným v zmysle obchodného kontraktu, ktorý vám vyhovuje a máte z neho nejaký profit. To, že je manželstvo trvalé, čiže do smrti, to je pre vaše dobro a pre dobro vašich budúcich detí. Takže by som v tejto súvislosti chcel zdôrazniť, že sexuálna výchova by mala smerovať k tomu, aby si ľudia uvedomovali, čím vo vzťahu prechádzajú, ako sa ich vzťah vyvíja. A ak ich vzťah lásky nemá po určitom čase perspektívu manželstva, tak je v konečnom dôsledku pre človeka stratou času, ktorý je veľkým darom.

Sexualita muža a sexualita ženy je odlišná, a to nielen biologicky, psycho-emocionálne, ale aj racionálne, v tej duchovnej sfére. Môžu sa síce fantasticky vzájomne dopĺňať, ale aby sa to zrealizovalo, a aby to bolo trvalé a stabilné, na to treba spraviť rozhodnutie pre vstup do manželstva vtedy, keď budete oslobodení od štádia zamilovanosti. Aby sa vám nezatemnili zdravý rozum a vôľa. Lebo jedného dňa sa po týždňoch, mesiacoch alebo rokoch môžete zobudiť, pozriete sa vedľa seba v posteli na toho svojho manžela či manželku a prvé, čo vám napadne, môže byť otázka: *Ako som si takého človeka mohol/mohla zobrať? Kde som mal/mala oči a rozum?* To sa stáva práve preto, že sa mladí ľudia v skutočnosti nepoznajú, ale vzájomne konzumujú. Preto, lebo sa vzájomne redukujú na sexuálny objekt vlastnej egoistickej túžby, kde chcete toho druhého najmä pre uspokojenie svojich nevládnutých vášní a zmyslov. Nechcete pravdivé dobro milovanej osoby, ale vlastné „dobro“, ktoré dosahujete inštrumentalizáciou milovanej osoby. Ale pravdivá láska prioritne vidí autentické dobro milovanej osoby a jej dôstojnosť a nie seba.

Dost desivá predstava prebudenia sa s otázkou, ktorú ste uviedli...

Ale to je realita mnohých nezodpovedných vzťahov. Polovica manželstiev sa vraj rozpadá.

A prečo? Nuž preto, že ľudia vstupujú do najdôležitejšieho vzťahu nezodpovedne a nepripravení, často nemajú ani len predstavu o tom, čo je manželstvo a rodičovstvo. A to je dôsledkom absencie pravdivého príkladu rodičov (žiarivého svedectva lásky a úcty) a chýbajúcej pravdivej sexuálnej výchovy (prorodinnnej), ktorá by mala vychovávať ľudí k zodpovednému prístupu k vlastnej sexualite, k úcte k sebe samému, ako aj k úcte k opačnému pohlaviu. Manželstvo je trvalý vzťah, v ktorom manželia slúžia jeden druhému, s cieľom spoločne dosiahnuť vzájomné dobro, ktorým je dokonalosť muža a ženy v rámci jednoty, v ktorej sa zachováva a potvrdzuje jedinečná identita a dôstojnosť muža a ženy.

Príliš rýchly rozpad mnohých manželstiev spočíva možno aj v absencii vôle vydržať ťažké chvíle a aj vôle poskytnúť druhému v manželstvom zväzku určitý priestor na vyjadrenie svojich názorov a postojev. Vnímam to ako problém celej našej spoločnosti, že nevieme komunikovať, diskutovať, riešiť situácie. Hneď sa rozhadáme, vypäté situácie ihneď riešime odchodom, rozvodom, rozdelením... Mladí ľudia pričasto ani zo svojho detstva nemajú príklad, že problémy možno riešiť aj inak, ako rozvodom pri prvom konflikte...

Paradoxom je, že väčšinou sa to stane doslova až z banálnych dôvodov. Keď sa od toho odosobníme a vidíme tú realitu, prečo je niekedy medzi manželmi konflikt, tak nie vždy sú to vážne dôvody. Často ide o úplne nezmyselné a nepodstatné veci, ktoré nemajú zásadný vplyv na manželstvo ako také. Ide o to, že mladých ľudí treba aj vo výchove k zodpovednosti za svoj život a za svoju sexualitu, viesť k tomu, že je to najdôležitejší krok v ich osobnom živote. Že manželstvo je stav, ktorý ich má naplniť a má dať prirodzený zmysel a cieľ ich životu.

Manželská láska je ľudská a totálna (čiže je zmyslová a duchovná, teda zasahuje celého

FOTO SHUTTERSTOCK

človeka), kde obsahuje v sebe rozum, cit aj vôľu. Táto láska je obetavá (žijem pre milovanú osobu a jej dobro), čiže som schopný obety pre dobro milovanej osoby. Súčasne je verná a výlučná (jeden muž a jedna žena), čiže ich vzájomné sebadarovanie vo všetkých rovinách ľudskej existencie muža a ženy je exkluzívne v intímite a vylučuje tretiu osobu. A nakoniec je manželská láska plodná, lebo zo vzájomného interpersonálneho daru lásky (muža a ženy) vzniká dar nového života – dieťa, ktoré samo o sebe je nezasluženým darom, ktorý manželia/rodičia prijímajú s láskou a vďakou.

Nedostatočná príprava na manželstvo, na jeho prirodzené a podstatné ciele (vzájomná láska a dobro manželov či plodenie a výchova detí) je, žiaľ, niekedy realitou aj v kresťanských kruhoch, kde stále pretrvávajú určité zaužívané stereotypy (postupy), ktoré nazývam skôr náboženským folklórom. Totiž krátkodobé formálne absolvovanie niekoľkých prípravných stretnutí pred sviatostným uzavretím manželstva nemôže nahradiť dlhodobé a dôkladné formovanie mladých ľudí v tejto dôležitej oblasti. Z vlastnej skúsenosti tvrdím, že to nie je skutočným prejavom adekvátnej pastoračnej starostlivosti a zodpovednosti, keď venujeme len veľmi malú časť (niekoľko hodín) svojho života osobnej príprave na vstup do manželstva a na založenie rodiny. Považujem to za veľký nedostatok a v kontakte s viacerými kňazmi to aj vždy zdôrazňujem, aby v kresťanských kruhoch zodpovedne využili nielen čas, ktorý majú v rámci poučenia pri príprave na manželstvo, ale najmä dlhé obdobie pred ním. Ide o systematickú výchovu a formáciu mladého človeka v katechézách, ako aj o nezaslúpitelnú zodpovednosť osobného svedectva rodičov voči svojim deťom.

Dokážu vôbec kňazi nastávajúcich manželov poučiť pre vstup do manželstva, keď sami žijú v celibáte?

Nemyslím si, že by to bol nedostatok, keď sú len (ako sa hovorí) „teoretici“. Mňa samého práve kňazi a profesori na univerzitách v zahraničí naučili tomu, ako a prečo mám pravdivo vnímať sexualitu, manželstvo a rodinu, pričom som práve im nesmierne vďačný za teoretické poznanie, ktoré robí človeka realizovať v praxi manželskú a rodičovskú lásku. Absencia ich osobnej empirickej skúsenosti nie je automaticky dôležitejšia ako teória ponúkajúca vznešený a prirodzený ideál. Avšak pri poučení

počas pár stretnutí pred vstupom do manželstva majú kňazi či odborne vyškolení ľudia už len obmedzenú a krátkodobú možnosť z hľadiska katolíckej viery prezentovať pohľad na najdôležitejšie veci v živote, ako sú sexualita, manželstvo a rodina. Stáva sa, že veriaci ľudia sa nepripravujú dostatočne na manželstvo a rodičovstvo, lebo to považujú za čosi, čo príde v živote človeka automaticky, čo život akosi sám prinesie. Pritom vstup do manželstva je jedno z najvážnejších rozhodnutí, ktoré človek v živote môže urobiť. Drvivá väčšina ľudí si túto dôležitosť neuvedomuje. Skôr si uvedomujú dôležitosť toho, čo nie je podstatné, napríklad ako a kde celý svadobný obrad prebehne, ako bude vyzerať navonok (šaty, výzdoba a prestieranie), či sa dodržia všetky zvyky a tradície, či svadba bude taká alebo onaká... Neuvedomujú si však, že najdôležitejšia je tá dlhodobá osobná príprava, ktorá potom najviac rozhoduje o tom, či tí ľudia, ktorí verejne deklarujú, že sa milujú, či sa vôbec milujú a či jeden druhého vidia v duchu pravdy. Ešte chcem spomenúť jeden dôležitý moment. Po uzavretí manželstva (čiže po svadbe) často počujeme ľudí konštatovať: tak už to máme konečne za sebou! Ale za sebou majú len slávnostné uzavretie manželstva a svadobnú hostinu. To ich niekedy vedie k tomu, že od teraz už všetko pôjde akoby samo od seba, a to je omyl. Ale ich manželstvo sa práve začalo a všetko majú ešte len pred sebou (najmä od teraz treba byť milý, pozorný, galantný...). A tam sa prejaví najmä ten duchovný a obetavý rozmer manželskej lásky, ktorá nachádza naplnenie v otcovstve a materstve. Na záver môžem potvrdiť, že manželstvo je síce veľmi náročná, ale úžasná a prekrásna cesta životom s milovanou a milujúcou osobou, ale určite to nie je ružová cesta virtuálneho televízneho seriálu.

Náš cyklus rozhovorov s doktorom Balákom ukončíme v aprílovom čísle Dieťaťa zamyslením sa nad povinným očkovaním z pohľadu bioetiky.

Zhovorá sa

Renáta Krausová

Dr. René Balák, PhD., je autorom publikácie *Mysterium vitae – Život človeka v rukách človeka 2*. Okrem iných bioetických tém, ktorým sa autor venuje, vás dozaista zaujme aj viac ako 70-stranová kapitola Povinná vakcinácia. Bližšie informácie o publikácii poskytuje portál www.theologiamoralis.info.